

RA D-Č S ^

Volontiranje i vrijednosti mladih: izvještaj o rezultatima anketnog istraživanja

RA D-Č S ^

Program istraživanja i razvoja volonterstva

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Sadržaj istraživanja isključiva je odgovornost DKolektiva - organizacije za društveni razvoj.

Za više o EU fondovima: www.esf.hr i www.strukturnifondovi.hr

KORISNIK

PARTNERI

**Volontiranje i vrijednosti mladih:
izvještaj o rezultatima anketnog istraživanja**

Željka Tonković

Sven Marčelić

Krešimir Krolo

ožujak, 2023.

1. Uvod

Istraživanje o iskustvima i praksama mladih volontera u Hrvatskoj te o njihovim vrijednosnim orijentacijama provedeno je za potrebe projekta „Radius V“.¹ Istraživanje je bilo namijenjeno mladima u dobi od 15 do 34 godine koji su u posljednje dvije godine sudjelovali u najmanje jednoj volonterskoj aktivnosti. Navedeni dobni raspon odabran je kako bi se obuhvatila i dobna skupina mlađe odrasle dobi (30-34 godine), a koja po mnogim istraživanjima pokazuje karakteristike tzv. produljene mladosti. U svrhu istraživanja kreiran je anketni upitnik koji se sastojao od pitanja i skala koje su posebno osmišljene radi ovog istraživanja te od skala koje su prethodno korištene i u drugim istraživanjima različitih aspekata volontiranja, volonterske motivacije i vrijednosti. S obzirom na nepostojanje sustavnih uvida u volontersku populaciju u Hrvatskoj, kao i na rijetka istraživanja provedena na uzorcima mladih volontera (Pološki Vokić, Marić i Horvat, 2013), primarni cilj ovog istraživanja bio je ispitati različite dimenzije volontiranja kao društvene prakse mladih. Pored toga, specifični bili su ispitati vrijednosne orijentacije mladih volontera te utvrditi povezanost između različitih dimenzija volontiranja i vrijednosnih orijentacija mladih. Prikupljanje podataka trajalo je u razdoblju od listopada 2022. do siječnja 2023. Online upitnik postavljen je na platformu *Limesurvey*, a prosječno vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je do 30 minuta. Upitnik je distribuiran preko volonterskih centara, udruga i organizacija koje okupljaju volontere, kao i preko društvenih mreža. Ukupno je prikupljeno 314 u potpunosti ispunjenih odgovora.

Fokus ovog izvještaja usmjeren je na povezanost različitih mogućih čimbenika koji objašnjavaju motivaciju za volontiranjem. S obzirom na složenost i heterogenost suvremenog društva pokušat će se objasniti kontekstualni utjecaj više različitih dimenzija. Vrijednosti će biti postavljene u široku dihotomiju odnosa tradicionalno-moderno, pri čemu se istražuje sociodemografski i socioekonomski kontekst, kao i dimenzije kulturnog kapitala. Detaljno ispitivanje volonterskog iskustva i praksi potom se objašnjava upravo kroz navedene čimbenike kako bi se dobila pregledna i jasna konstelacija, što je odraženo i u strukturi izvještaja.

Tekst izvještaja je podijeljen u nekoliko cjelina. Nakon pregleda sociodemografske strukture uzorka, treće poglavlje donosi pregled najvažnijih pokazatelja koji se odnose na volonterske prakse, iskustva i motivacije. Četvrto poglavlje pruža uvid u vrijednosne dimenzije mladih volontera, uključujući slaganje s europskim vrijednostima, religioznost, političku orijentaciju, građanski aktivizam i autoritarnost, dok se u petom poglavlju donosi uvid u povezanost različitih dimenzija volontiranja s vrijednostima mladih.

¹ Projekt provodi DKolektiv – organizacija za društveni razvoj (Volonterski centar Osijek), a u sklopu poziva „Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unapređivanja uvjeta rada“.

2. Sociodemografska struktura uzorka

Spol, dob i obrazovanje

Nekoliko je specifičnih karakteristika prigodnog uzorka mladih volontera² na kojem se temelji ovaj izvještaj. Za početak, primjetna je velika diskrepancija između muških i ženskih ispitanika (Tablica 1), odnosno uzorak obuhvaća svega 15,3 % muškaraca i čak 84,7 % žena. Riječ je o očekivanom disparitetu karakterističnom za online prikupljanje podataka gdje su u prosjeku žene znatno više sklone ispunjavanju anketa.³

Tablica 1. Sociodemografska struktura uzorka

Spol	N	%
muški	48	15,3
ženski	266	84,7
Dob	N	%
15-19	91	29
20-23	80	25,5
24-27	72	22,9
28-34	72	22,6
Status	N	%
Učenik srednje škole	78	24,8
Student	108	34,4
Zaposlen	115	36,6
Ostalo	13	4,1
Završeni stupanj obrazovanja	N	%
Osnovna škola	63	20,1
Strukovna srednja škola	128	40,8
Gimnazija	57	18,2
Tercijarno obrazovanje	66	21
Broj stanovnika	N	%
do 2000	33	10,5
2001 – 10,000	65	20,7
10,001 – 90,000	78	24,8
Više od 90,000	138	43,9

² Gramatički rod u tekstu ovog izvještaja ne predstavlja rodnu oznaku te se izrazi koji imaju rodno značenje odnose jednako na muški i ženski rod.

³ Nažalost, ne raspoložemo podacima o registriranoj populaciji volontera na razini Hrvatske kako bismo mogli sa sigurnošću utvrditi jesu li ove razlike u zastupljenosti muških i ženskih ispitanika odraz populacijskih vrijednosti ili su posljedica većeg odaziva žena na sudjelovanje u online anketama.

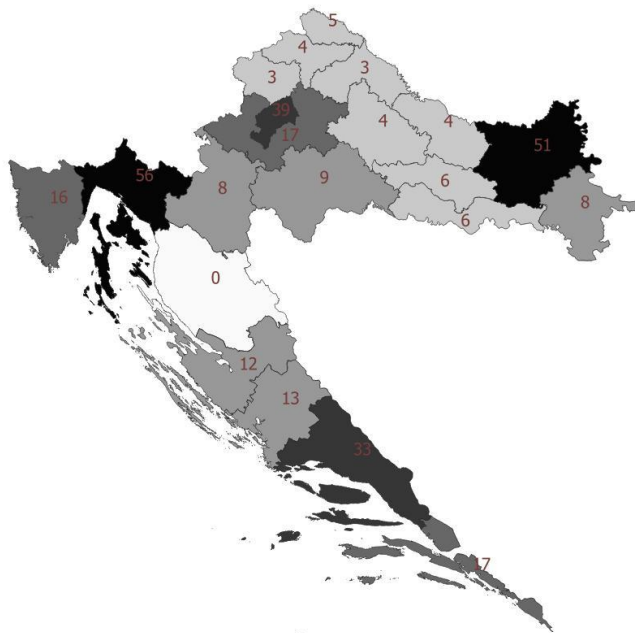
Po pitanju dobne strukture distribucija je ravnomjerna, odnosno vidljivo je kako su relativno jednako zastupljene tražene dobne skupine mladih pa je tako 29 % ispitanika u dobi između 15 i 19 godina, 25,5 % u dobi između 20 i 23 godine, 22,9 % u dobi između 24 i 27 godina te 22,6 % u dobi između 28 i 34 godina. Prosječna dob ispitanika je 23 godine ($M = 23,4$; $SD = 5,27$). Status ispitanika je sukladan dobnoj strukturi s 24,8 % srednjoškolaca, 34,4 % studenata i 36,6 % zaposlenih.

Kada je riječ o obrazovnoj strukturi, najviše ispitanika – 59 % - je sa završenom srednjom strukovnom školom ili gimnazijom, odnosno sa sekundarnom razinom obrazovanja. Sa završenim tercijarnim obrazovanjem (stručni, preddiplomski i diplomski studij) je 21 % ispitanika. Naposljetku, udio onih sa završenom osnovnom školom iznosi 20,1 %, što ne iznenađuje budući da skoro četvrtinu uzorka čine učenici srednjih škola (24,8 %).

Veličina naselja i regionalna distribucija

S druge strane, distribucija odgovora vezano za veličinu mjesta naselja pokazuje kako očekivano najveći broj ispitanika dolazi iz većih mjesta i gradova u državi (43,9 % iz gradova koji imaju više od 90,000 stanovnika), a što je vezano uz činjenicu da se volonterske organizacije i inicijative najčešće nalaze u većim urbanim središtima.

Pogled na distribuciju ispitanika s obzirom na županije (Tablica 2) pokazuje kako najveći broj ispitanika dolazi iz Primorsko-goranske županije (17,8 %), Osječko-baranjske (16,2 %), Grada Zagreba (12,4 %) te Splitsko-dalmatinske županije (10,5 %), a što je također u skladu s podacima o veličini mjesta stanovanja te činjenicom kako se najveći dio volonterskih organizacija i inicijativa nalazi u županijama s najvećim gradskim središtima. Također, ako se pogleda distribucija ispitanika s obzirom na statističke regije, najviše ih je iz Jadranske Hrvatske (46,8 %), zatim iz Panonske Hrvatske (30,6 %), dok su manje zastupljeni ispitanici iz Grada Zagreba (12,4 %) i Sjeverne Hrvatske (10,2 %).

Slika 1. Distribucija ispitanika po županijama

Tablica 2. Distribucija ispitanika po županijama

Županija	N	%
I ZAGREBAČKA	17	5,4
II KRAPINSKO-ZAGORSKA	3	1
III SISAČKO-MOSLAVAČKA	9	2,9
IV KARLOVAČKA	8	2,5
V VARAŽDINSKA	4	1,3
VI KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	3	1
VII BJELOVARSKO-BILOGORSKA	4	1,3
VIII PRIMORSKO-GORANSKA	56	17,8
X VIROVITIČKO-PODRAVSKA	4	1,3
XI POŽEŠKO-SLAVONSKA	6	1,9
XII BRODSKO-POSAVSKA	6	1,9
XIII ZADARSKA	12	3,8
XIV OSJEČKO-BARANJSKA	51	16,2
XIX DUBROVAČKO- NERETVANSKA	17	5,4
XV ŠIBENSKO-KNINSKA	13	4,1
XVI VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	8	2,5
XVII SPLITSKO-DALMATINSKA	33	10,5
XVIII ISTARSKA	16	5,1
XX MEĐIMURSKA	5	1,6
XXI GRAD ZAGREB	39	12,4
Ukupno	314	100

Kulturni kapital roditelja

Za potrebe ovog istraživanja, koncept kulturnog kapitala (Bourdieu, 1983, 2011) operacionaliziran je kroz dvije dimenzije: objektivirani i institucionalizirani kulturni kapital. Pritom je objektivirani kulturni kapital iskazan kroz broj tiskanih knjiga u kućanstvu, dok je institucionalizirani kulturni kapital operacionaliziran kroz obrazovno postignuće roditelja. Važnost kulturnog kapitala roditelja u objašnjenju različitih dimenzija volontiranja mladih je višestruke naravi. Kao prvo, na temelju prethodnih istraživanja o mladima u Hrvatskoj može se zaključiti da je kulturni kapital roditelja značajan prediktor ne samo školskog postignuća djece i njihove participacije u kulturnom i društvenom životu, nego i liberalnih vrijednosti (Tonković, Krolo i Marčelić, 2020). Stoga je jedan od ciljeva ovog istraživanja bio ispitati tu poveznicu i na uzorku mladih volontera u Hrvatskoj.

Obrazovanje roditelja kao indikator institucionaliziranog kulturnog kapitala pokazuje da je najviše roditelja sa završenom sekundarnom razinom obrazovanja: 60,8 % očeva i 60,5 % majki, pri čemu je najviše njih sa završenom četverogodišnjom strukovnom školom (29,9 % očeva i 41,4 % majki). Tercijarno obrazovanje kao pokazatelj institucionaliziranog kulturnog kapitala posjeduje približno trećina roditelja ispitanika: 34,1 % očeva i 34,4 % majki. Očekivano, najmanje je roditelja s primarnom razinom obrazovanja: 5,1 %. Dobivena struktura može se usporediti s vrijednostima iz drugih istraživanja te se može zaključiti da se radi o gotovo identičnim odnosima zastupljenosti roditelja koji posjeduju tercijarno obrazovanje i onih sa završenom sekundarnom razinom obrazovanja. Primjerice, u istraživanju koje je provedeno na kvotnom uzorku većem od 2600 učenika srednjih škola u najvećim gradovima Jadranske Hrvatske (Tonković, Krolo i Marčelić, 2020), 63,3% očeva i 60,8 % majki je bilo sa završenom sekundarnom razinom obrazovanja.

Tablica 3. Obrazovna struktura roditelja

		Otac		Majka	
		N	%	N	%
<i>Primarno</i>	Nezavršena osnovna škola	3	1,0	1	0,3
	Osnovna škola	13	4,1	15	4,8
	Ukupno: primarna razina	16	5,1	16	5,1
<i>Sekundarno</i>	Trogodišnja strukovna	87	27,7	44	14
	Četverogodišnja strukovna	94	29,9	130	41,4
	Gimnazija	10	3,2	16	5,1
	Ukupno: sekundarna razina	191	60,8	190	60,5
<i>Tercijarno</i>	Viša škola, stručni studij	34	10,8	20	6,4
	Preddiplomski studij	12	3,8	15	4,8
	Diplomski studij	44	14	49	15,6
	Akademski stupanj (mr. sc., dr. sc.)	17	5,4	24	7,6
	Ukupno: tercijarna razina	107	34,1	108	34,4

Kada je riječ o posjedovanju knjiga u kućanstvu, nešto više od 50 % ispitanika dolazi iz kućanstava koja posjeduju do 100 knjiga, 18,2 % njih između 100 i 200 knjiga, dok 27,7 %

posjeduje više od 200 knjiga. S obzirom da je riječ o prigodnom uzorku, važno je dobivene vrijednosti usporediti s onima iz istraživanja u kojima su korišteni uzorci koji se mogu smatrati reprezentativnijima za populaciju mladih. Primjerice, u usporedbi s prethodno spomenutim istraživanjem (Tonković, Krolo i Marčelić, 2020), može se zaključiti da mladi volonteri u prosjeku dolaze iz obitelji s nešto višom razinom objektiviranog kulturnog kapitala u odnosu na prosječne vrijednosti. Naime, prema rezultatima iz tog istraživanja, većina učenika srednjih škola u Jadranskoj Hrvatskoj živi u kućanstvima koja posjeduju do 100 knjiga (73,8 %), 13,2 % između 100 i 200 knjiga, a svega 12,8 % živi u kućanstvima s više od 200 knjiga, što je značajno manje u usporedbi s prigodnim uzorkom mladih volontera u ovom istraživanju (27,7 %).⁴

Tablica 4. Broj tiskanih knjiga u kućanstvu

Broj tiskanih knjiga u kućanstvu	N	%
0	2	0,6
2 do 25	52	16,6
26 - 50	58	18,5
51 - 100	58	18,5
101 - 200	57	18,2
201 - 400	50	15,9
400 i više	37	11,8

Ekonomski kapital

S obzirom da je istraživanje bilo namijenjeno mladima, uključujući i maloljetne učenike srednjih škola, u istraživanju nisu korišteni izravni indikatori ekonomskog kapitala poput visine osobnih prihoda, posjedovanja ušteđevine ili nekretnina. Kako bi se ipak stekao uvid u ekonomski status mladih volontera, odnosno njihovih obitelji, u istraživanju je korišteno pitanje koje se uobičajeno koristi u istraživanjima Eurobarometra i Državnog zavoda za statistiku u istraživanjima siromaštva i socijalne isključenosti (DZS, 2022), a koje glasi: Kada uzmete u obzir ukupan mjesečni prihod Vašeg kućanstva, može li Vaše kućanstvo zadovoljiti svoje potrebe („spojiti kraj s krajem“)? Uvid u distribuciju dobivenih odgovora pokazuje da je nešto manje od trećine ispitanika odabralo odgovor „uz male poteškoće“ (31,5 %), dok je na drugom mjestu po zastupljenosti odgovor „vrlo lako“ (23,2 %). Usporedba s podacima Državnog zavoda za statistiku za 2021. godinu upućuje na zaključak da mladi volonteri pretežno dolaze iz kućanstava koja nisu ekonomski deprivirana. Naime, dok je udio ispitanika koji prilično lako, lako ili vrlo lako pokrivaju mjesečne troškove u nacionalnom uzorku 29,3 %, taj je udio u ovom istraživanju značajno veći i iznosi 48,3 %.

⁴ U usporedbi dobivenih vrijednosti treba uzeti u obzir da je struktura prigodnog uzorka mladih volontera drugačija u odnosu na srednjoškolsku populaciju te je prosječna dob ispitanika 23 godine.

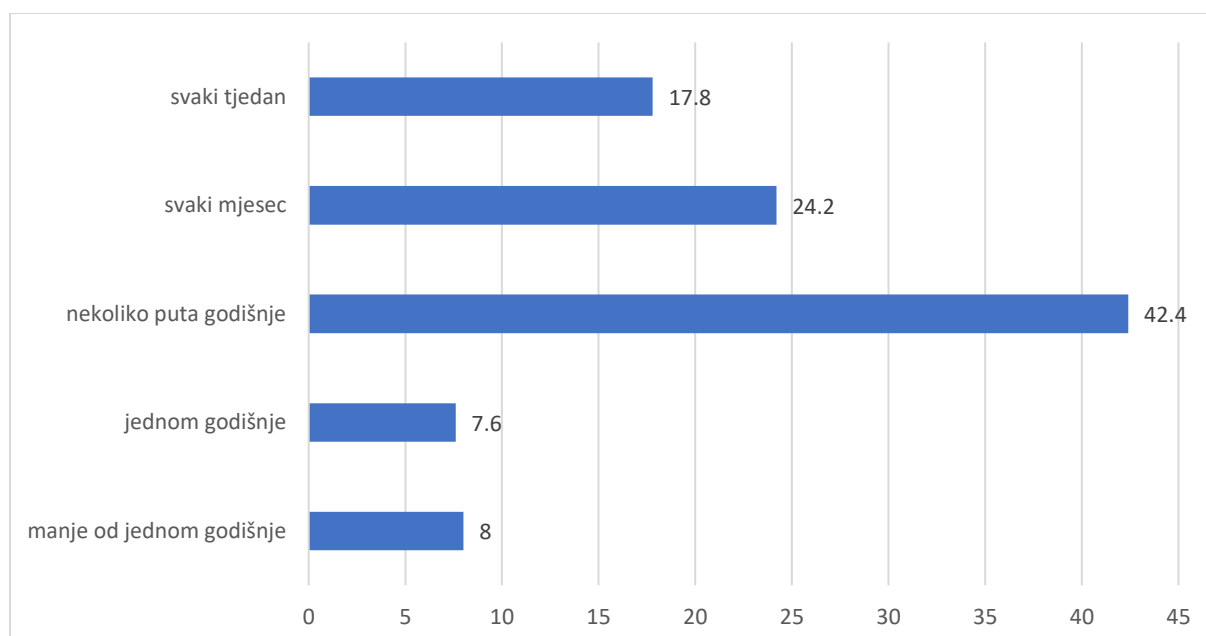
Tablica 5. Može li vaše kućanstvo zadovoljiti svoje potrebe?

	N	%
Uz velike poteškoće	9	2,9
Uz poteškoće	54	17,2
Uz male poteškoće	99	31,5
Prilično lako	73	23,2
Lako	46	14,6
Vrlo lako	33	10,5

3. Iskustva i prakse volontiranja

Učestalost i intenzitet volontiranja

Prema rezultatima istraživanja, najveći dio ispitanika sudjeluje u volonterskim programima i akcijama nekoliko puta godišnje (42,4 %). Približno četvrtina ispitanika volontira svaki mjesec (24,2 %), dok svaki tjedan to čini njih 17,8 %. Utvrđena je statistički značajna razlika s obzirom na spol, pri čemu žene volontiraju češće u odnosu na muškarce. Nisu utvrđene značajne razlike s obzirom na dob ispitanika, kao ni s obzirom na njihov status. Razlike nisu značajne ni među ispitanicima iz različitih statističkih regija.

Slika 2. Učestalost volontiranja

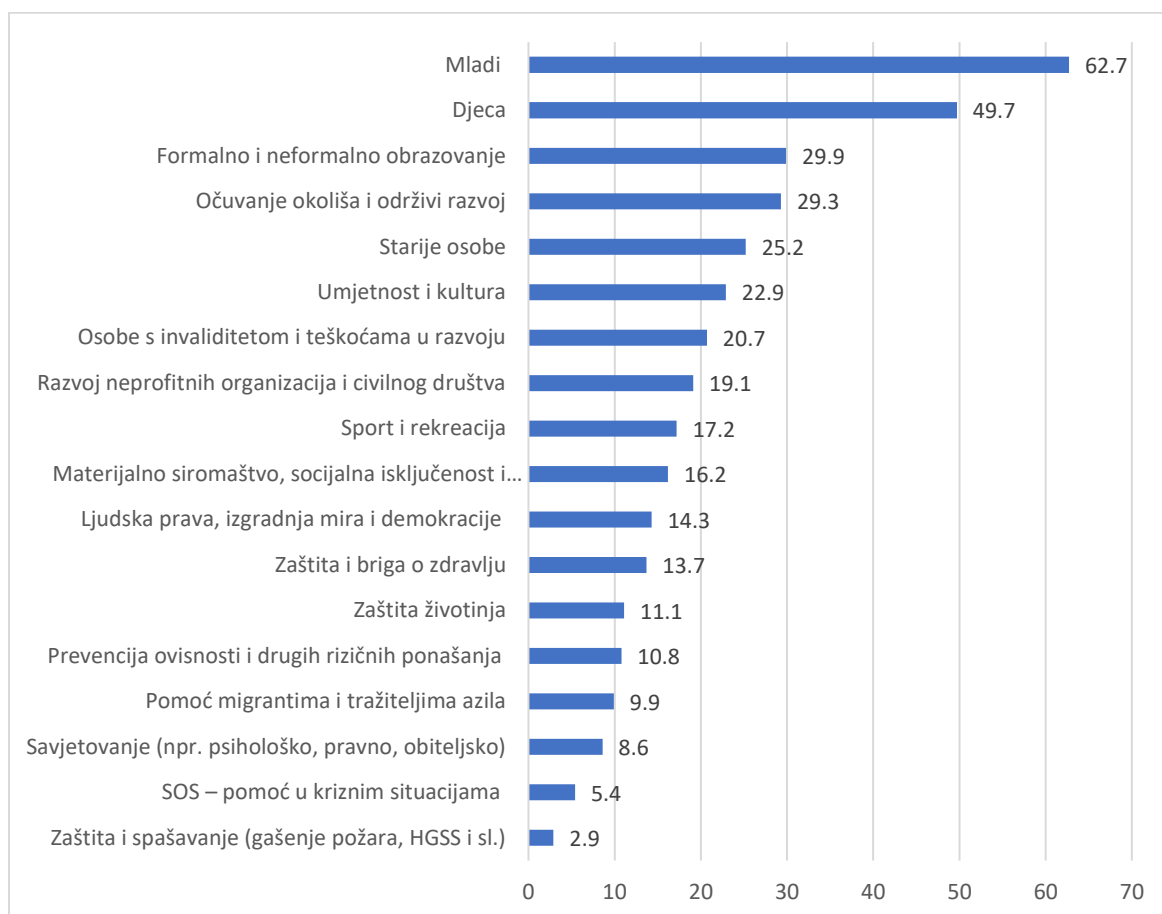
Kako bi se stekao detaljniji uvid u frekvenciju volonterskog rada među mladima, postavljeno je pitanje o prosječnom mjesečnom broju sati volontiranja. Dobiveni raspon kreće se od 0 do 80 sati mjesečno, pri čemu je prosječna vrijednost 11 sati ($M = 11,4$; $SD = 12,99$). Ni ovdje nisu zabilježene statistički značajne razlike s obzirom na sociodemografska obilježja ispitanika.

Vrste volonterskih aktivnosti

U posljednja 24 mjeseca 68,8 % ispitanika je sudjelovalo u formalnim volonterskim aktivnostima u organizaciji udruga i ustanova, dok je 49 % ispitanika sudjelovalo u neformalnim volonterskim aktivnostima (npr. neformalne građanske inicijative, akcije pružanja pomoći u kriznim situacijama). Među ispitanicima koji su sudjelovali u formalnim volonterskim aktivnostima, najviše ih je volontiralo u organizaciji Hrvatskog Crvenog križa: ukupno 66 ispitanika, odnosno nešto više od petine uzorka (21 %).

Ispitanici su također trebali odabrati sve vrste volonterskih aktivnosti u kojima su sudjelovali u posljednja 24 mjeseca. Mladi volonteri najčešće sudjeluju u volonterskim aktivnostima koje se bave pomaganjem mladima (62,7 %) i djecom (49,7 %), zatim aktivnostima koje uključuju formalno i neformalno obrazovanje odnosno prijenos znanja i vještina (29,9 %) te čuvanjem okoliša i održivog razvoja (29,3 %). Mladi razmjerno često sudjeluju u aktivnostima koje uključuju pomaganje starijim osobama (25,2 %) i osobama s invaliditetom i teškoćama u razvoju (20,7 %), kao i volontiranjem u sklopu kulturno-umjetničkih programa (22,9 %). S druge strane, mladi volonteri rijetko sudjeluju u aktivnostima koje su namijenjeni pomaganju migrantima i tražiteljima azila (9,9 %). Najmanji udio ispitanika sudjelovao je u aktivnostima zaštite i spašavanja (2,9 %), pomoći u kriznim situacijama (5,4 %), što je i očekivano s obzirom da se radi o aktivnostima koje uključuju izlaganje riziku zbog čega se njima najčešće bave specijalizirane organizacije (npr. HGSS, dobrovoljna vatrogasna društva). Ispitanici u ovom istraživanju također vrlo rijetko sudjeluju u aktivnostima savjetovanja (8,6 %), što je očekivano s obzirom da se velik dio ispitanika još uvijek školuje.

Tonković, Ž., Marčelić, S., Krolo, K. „Volontiranje i vrijednosti mladih: izvještaj o rezultatima anketnog istraživanja“

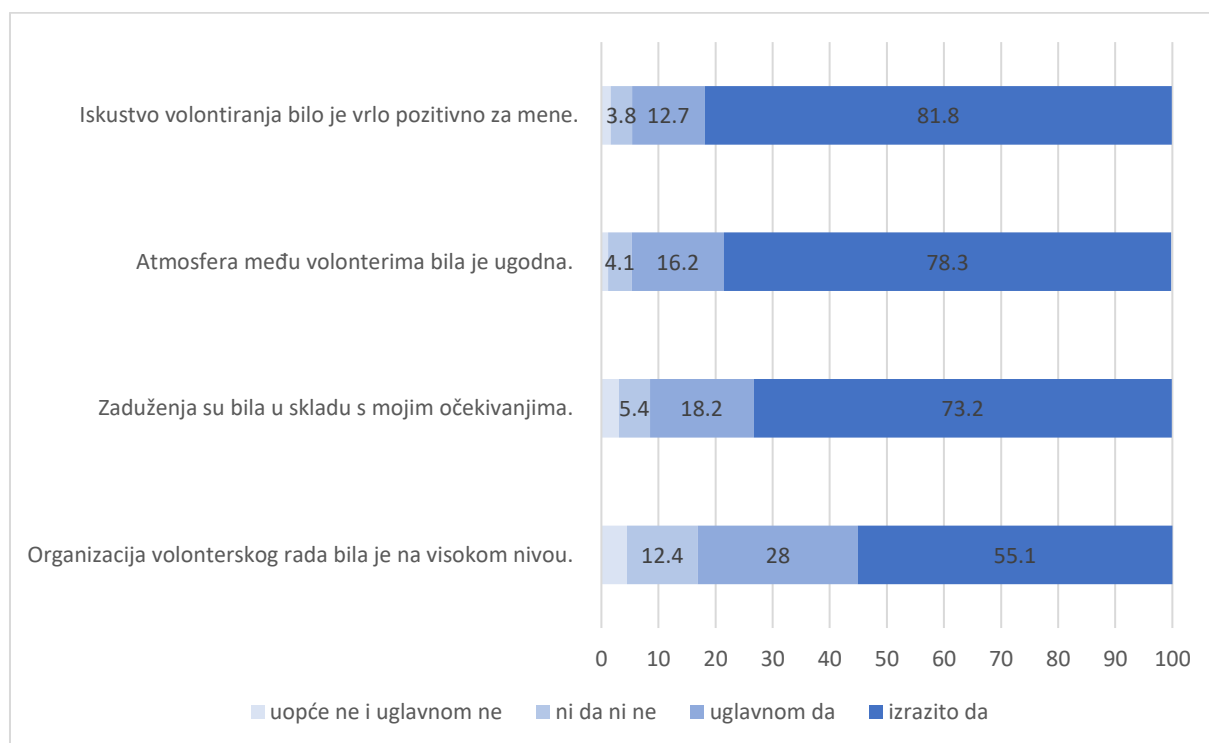

Slika 3. Vrste volonterskih aktivnosti

Zadovoljstvo posljednjim volonterskim iskustvom

Kako bi se ispitalo zadovoljstvo volonterskim iskustvom, sudionici istraživanja trebali su procijeniti koliko su zadovoljni svojim posljednjim volonterskim iskustvom na skali od 1 („izrazito nezadovoljan“) do 5 („izrazito zadovoljan“). Prema dobivenim rezultatima, ispitanici su u prosjeku izrazito zadovoljni ($M = 4,55$, $SD = 0,749$), pri čemu je visokih 66,6 % odabralo odgovor „izrazito zadovoljan“.

Kako bi se dodatno ispitalo zadovoljstvo posljednjim volonterskim iskustvom, ispitanicima su ponuđene četiri tvrdnje. Prema dobivenim rezultatima koji su prikazani na Slici 4, 81,8 % ispitanika smatra da je iskustvo volontiranja bilo izrazito pozitivno za njih, 78,3 % ih smatra da je atmosfera među volonterima bila izrazito ugodna, a 73,2 % da su zaduženja bila u skladu s njihovim očekivanjima. Nešto niže procjene zabilježene su jedino za organizaciju volonterskog programa, pri čemu 55,1 % ispitanika smatra da je bila na izrazito visokom nivou.

Slika 4. Kako biste ocijenili posljednje volontersko iskustvo?

Motivacija za volontiranje

Kako bi se ispitala motivacija za volontiranje, u istraživanju je primijenjena skala koju su uveli Clary i suradnici 1998. godine, a koja se i danas najčešće koristi u anketnim istraživanjima volontera.⁵ Prema navedenim autorima, volontiranje ispunjava šest temeljnih funkcija: vrijednosti, bolje razumijevanje, osobni razvoj, karijera, društveni odnosi i samozaštita. Izvorna skala, koja se sastoji od 30 tvrdnji, za potrebe istraživanja prevedena je na hrvatski jezik. Kako bi se utvrdila struktura volonterske motivacije, provedena je eksplorativna faktorska analiza kojom je utvrđeno pet glavnih dimenzija ove skale, a koje zajedno objašnjavaju 63,1 % varijance. Za razliku od izvorne strukture skale, koja se sastoji od šest dimenzija volonterske motivacije, u ovom je istraživanju potvrđena petofaktorska struktura: stjecanje iskustva; samozaštita i osobni razvoj; karijera; društveni odnosi; vrijednosti. Na temelju dobivenih faktora kreirani su aditivni indeksi koji će se koristiti u narednim analizama. Pritom su zadržana prva četiri faktora, dok je peti (vrijednosti) odbačen zbog niske vrijednosti indeksa pouzdanosti (Tablica 6).

⁵ Ista je skala primijenjena i u jednom od rijetkih istraživanja volonterske populacije u Hrvatskoj. Riječ je o istraživanju provedenom na uzorku od 255 studenata diplomskog studija Sveučilišta u Zagrebu, a koje je potvrdilo šest latentnih dimenzija skale (Pološki Vokić, Marić i Horvat, 2013).

Tablica 6. Indeksi volonterske motivacije

	Broj tvrdnji	Raspon	M (SD)	Cronbachov α -koeficijent
(1) Stjecanje iskustva	9	9-63	54,33 (8,696)	0,889
(2) Samozaštita i osobni razvoj	8	8-56	38,6 (11,662)	0,901
(3) Karijera	5	5-35	22,90 (8,381)	0,884
(4) Društveni odnosi	5	5-35	17,51 (7,491)	0,840
(5) Vrijednosti	3	3-21	13,48 (3,641)	0,512

Prema dobivenim vrijednostima, mlade volontere najviše motivira želja za stjecanjem novih iskustava i perspektiva kroz pomaganje drugima, dok je na drugom mjestu potreba za bijegom od vlastitih problema i negativnih emocija, kao i želja za osobnim razvojem. U usporedbi s prve dvije dimenzije, mladi volonteri su nešto manje motivirani željom za profesionalnim razvojem i karijerom. Najmanju pak ulogu u objašnjenju motivacije za volontiranjem imaju društveni odnosi i važnost volontiranja među prijateljima i drugim bliskim odnosima. Ipak, važno je naglasiti da su sva četiri indeksa međusobno pozitivno korelirana, a najveća vrijednost koeficijenta korelacije utvrđena je između prvog i drugog indeksa, odnosno između motivacije za stjecanjem iskustva te samozaštite i osobnog razvoja.

Tablica 7. Korelacijska matrica indeksa motivacije za volontiranje

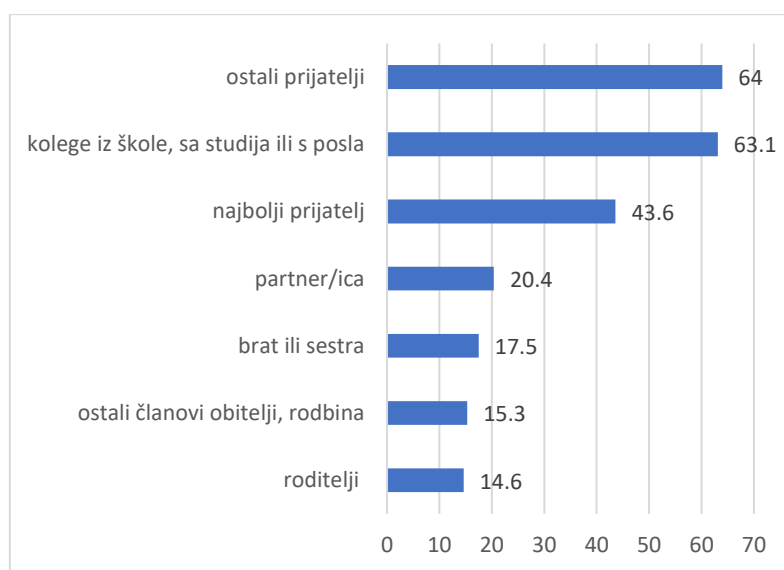
	1	2	3	4
Stjecanje iskustva (1)	-	0,709**	0,506**	0,373**
Samozaštita i osobni razvoj (2)		-	0,616**	0,479**
Karijera (3)			-	0,498**
Društveni odnosi (4)				-

**Korelacije su statistički značajne ($p < 0,01$)

Utvrđene su razlike s obzirom na dob, a ujedno i status koji je usko povezan s dobi. U usporedbi s ostalim dobnim skupinama, najmlađa dobna skupina od 15 do 18 godina (tj. učenici srednjih škola) postiže u prosjeku veće rezultate na dva indeksa motivacije za volontiranje: karijera i društveni odnosi. Prema tome, može se zaključiti kako su učenici srednjih škola koji sudjeluju u volonterskim aktivnostima u nešto većoj mjeri potaknuti željom da steknu poznanstva koja bi im mogla biti korisna na nekom budućem radnom mjestu ili da istraže različite karijerne mogućnosti. U usporedbi s učenicima, mladima u dobnoj skupini od 29 do 34 godine karijera je najmanje motivirajući čimbenik. Učenici su također znatno više motivirani društvenim odnosima, pri čemu se statistički značajno razlikuju od svih ostalih dobnih skupina. Tako je među učenicima znatno veći udio onih kojima je izrazito važno da njima bliske osobe visoko vrednuju doprinos zajednici.

Društvena dimenzija volontiranja

Kako bi se dodatno ispitala društvena dimenzija volontiranja, ispitanici su trebali odrediti jesu li u posljednja 24 mjeseca volontirale osobe iz njihove uže društvene okoline, uključujući članove obitelji, prijatelje i kolege. Kao što je vidljivo iz Slike 5, 64 % ispitanika odgovorilo je da su njihovi prijatelji volontirali, a tek nešto manje da su volontirali njihovi kolege iz škole, sa studija ili s posla. Među sudionicima istraživanja dosta je visok udio i onih kojima je u posljednja 24 mjesec volontirao najbolji prijatelj/ica (43,6 %). Ovdje je utvrđeno nekoliko statistički značajnih razlika s obzirom na dob i status. Pritom je među učenicima srednjih škola, odnosno u najmlađoj dobnoj skupini od 15 do 18 godina, utvrđen najveći udio onih koji imaju prijatelje i kolege iz škole koji volontiraju (80,8 %), dok su ti udjeli znatno niži među studentima, a osobito među mladima koji rade. Ovdje se može pretpostaviti da učenici koji volontiraju jedan dio svoji prijateljskih odnosa ostvaruju upravo kroz volonterske programe i akcije u kojima sudjeluju, dok je to manje izraženo kod starijih dobni skupina.

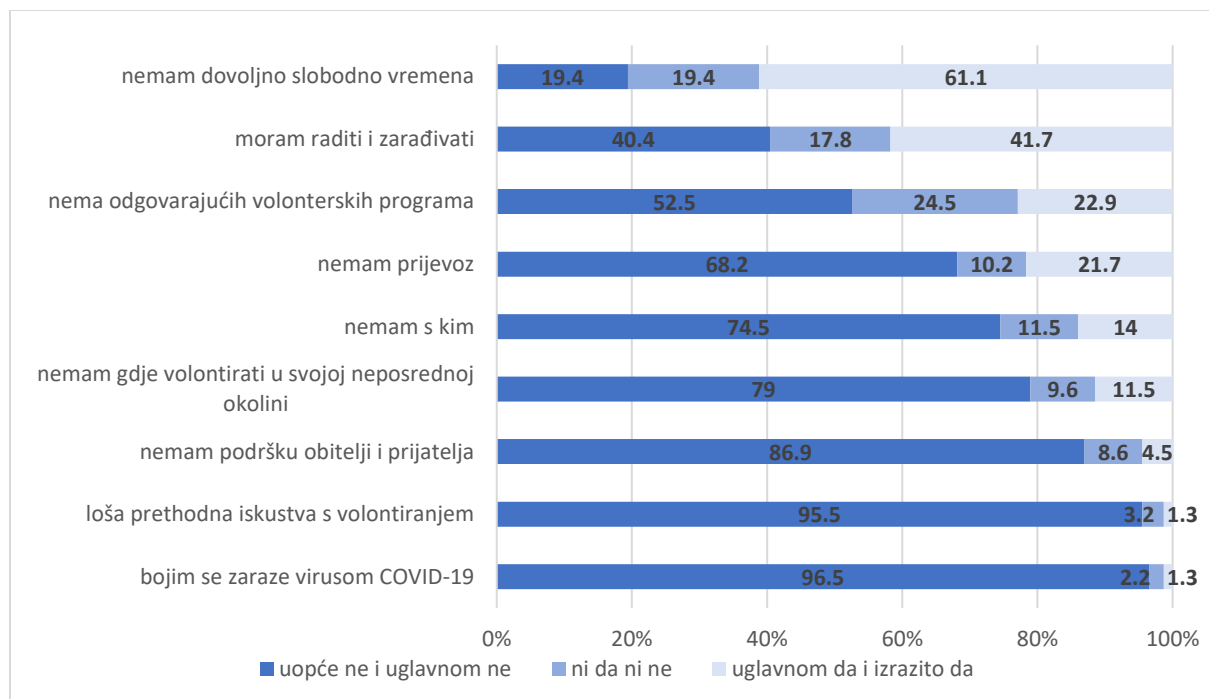

Slika 5. Zastupljenost volontiranja među bliskim osobama

Prepreke volontiranju

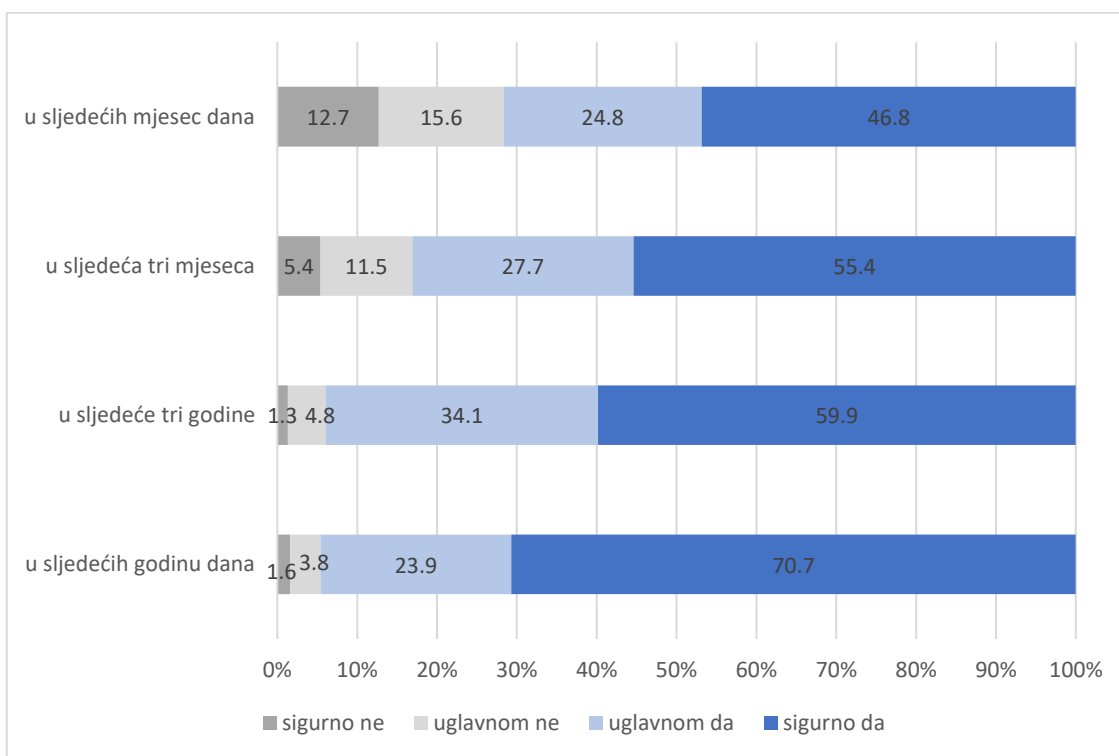
Ono što mlade volontere sprječava u češćem volontiranju je ponajprije nedostatak slobodnog vremena (61,1 %). Ipak, i ovdje su utvrđene statistički značajne razlike među dobni skupinama te s obzirom na status ispitanika. Nedostatak slobodnog vremena najviše je izraženo kod mladih koji su zaposleni (71,3 %), zatim među studentima koji ujedno i rade (68,9 %) i studenata koji ne rade (59,6 %), dok je najmanje izraženo među učenicima (47,4 %). Očekivano, s odgovorom „moram raditi i zarađivati“ kao čimbenikom koji ih sprječava u češćem volontiranju složilo se 56,5 % zaposlenih, 57,4 % studenata koji rade, 27,4 % studenata

koji ne rade uz studij, a samo 11,5 % učenika. S druge strane, ono što predstavlja veći problem učenicima je nedostatak prijevoza (30,1 %) i nedostatak volonterskih programa u njihovoj neposrednoj okolini (16,4 %). Osim toga, rezultati istraživanja pokazuju da je mlađim dobnim skupinama važno da imaju društvo za volontiranje, što ponovno upućuje na relevantnost društvene dimenzije volontiranja.

Slika 6. Prepreke volontiranju

Unatoč navedenim preprekama koje ih sprječavaju u češćem volontiranju, sudionici istraživanja većinom su sigurni da će i ubuduće volontirati. Konkretno, 46,8 % ispitanika je sigurno da će volontirati u sljedećih mjesec dana, 55,4 % u sljedeća tri mjeseca, 70,7 % u sljedećih godinu dana, a 59,9 % u sljedeće tri godine (Slika 7).

Slika 7. Koliko je vjerojatno da ćete volontirati u sljedećem vremenskom razdoblju?

Za potrebe sljedećih analiza, vrijednosti su dihotomizirane tako da su odgovori „sigurno da“ izdvojeni od ostalih. Prema dobivenim rezultatima, ispitanici koji su u potpunosti sigurni da će i ubuduće volontirati ne razlikuju se od ostalih s obzirom na sociodemografske karakteristike (spol, dob, status). Razlikuju se, međutim, s obzirom na prosječne vrijednosti na indeksima motivacije za volontiranje. Naime, ispitanici koji su sigurni da će volontirati sljedeći mjesec u prosjeku postižu više vrijednosti na indeksima „stjecanje iskustva“ te „samozaštita i osobni razvoj“. Isto tako, ispitanici koji su sigurni da će volontirati sljedeća tri mjeseca, kao i oni koji su sigurni da će volontirati sljedeće godine ili u sljedeće tri godine, postižu više vrijednosti na svim indeksima osim na indeksu „karijera“. Prema tome, može se zaključiti da su mladi koji su motivirani pretežno intrinzičnim čimbenicima sigurniji u svoju odluku da se volontiranjem bave i u skoroj budućnosti.

4. Vrijednosti mladih

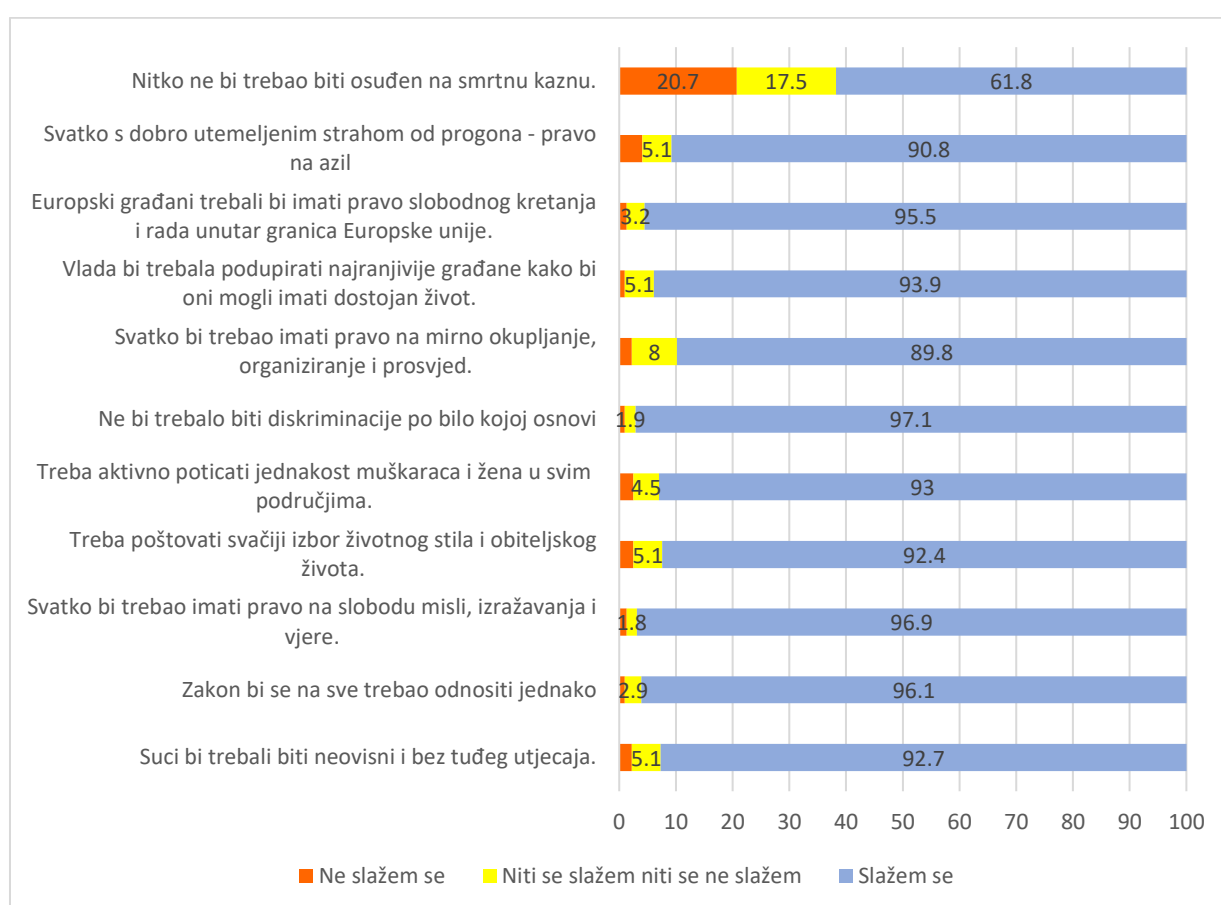
Razmatranja o važnosti vrijednosti u kontekstu volontiranja čine važan korpus literature unutar koje se nastoji objasniti društvene elemente koji utječu na odluku o bavljenju tom vrstom aktivnosti. U sklopu ovog izvještaja vrijednosti će se razmatrati u okviru koji se unutar suvremene sociologije smješta na kontinuumu između tradicionalnog i modernog. Sociološke teorije modernizacije naglasak stavljaju na sve izraženiju individualizaciju suvremenog društva, ali i slabljenje određenih tradicionalnih vrednota. Prema Inglehartu (1977) zapadna društva nakon Drugog svjetskog rata (1977) počinju u vrijednosnom smislu naglašavati samoostvarenje, kvalitetu života i postmaterijalne vrijednosti, za razliku od starijih generacija koje su fokus stavljale na vrijednosti preživljavanja, materijalnu sigurnost i red. Unutar takve promjene možemo vidjeti i snaženje partikularnih, fragmentiranih društvenih interesa koji političko i društveno djelovanje spuštaju na lokalnu razinu i razinu pojedinih tema, što pridonosi jačanju civilnog društva. Civilno je društvo u tom smislu jedan od ključnih elemenata vezanih uz volontiranje te je pretpostavka da je modernizacija društva donijela nove forme dobrovoljnog sudjelovanja u društvenim aktivnostima. S druge strane, i tradicionalne vrijednosti dijelom počivaju na volonterskom sudjelovanju koje je vezano uz tradicionalne društvene oblike, bilo vezane uz lokalne zajednice i oblike solidarnosti koje se klasičnoj sociologiji nazivaju mehaničkim (vezanim uz susjedstvo i srodstvo) blo one vezane uz crkvene organizacije.

Grönlund i sur. (2011) u studiji koja je obuhvaćala 13 zemalja uključujući i Hrvatsku, pokazuju da su motivacije za volontiranje raznolike te da se mogu objasniti i modernim i tradicionalnim vrijednostima, odnosno da različiti dijelovi volonterske populacije mogu iz različitih razloga i motiva biti uključeni u dobrovoljni rad. Stoga će se u ovome tekstu nastojati sagledati razmjerno širok kontekst pokazatelja vezanih uz vrijednosti te ćemo ispitivati religioznost, političku orijentaciju, građanski aktivizam, autoritarnost, brigu za druge te (post)materijalističke orijentacije.

Slaganje s europskim vrijednostima

Ispitanici su iskazali iznimno visoku razinu slaganja s europskim vrednotama, višu nego što je to prosjek kod građana Europske unije (Eurobarometar 2020) i znatno višu nego u Hrvatskoj. Takvo je slaganje više na svih jedanaest čestica koje čine skalu europskih vrijednosti u Eurobarometru 2020 i za Hrvatsku i za Europsku uniju. Jedino pitanje na kojem je neslaganje veće od prosjeka Unije je problem smrtne kazne, kojoj se ne protivi manji postotak volontera nego što je to slučaj s građanima Unije, ali kako je s druge strane u uzorku imamo i viši postotak onih joj se protive, može se reći da je to pitanje kontroverznije od ostalih, jer imamo manje neutralnih stavova.

Najveće slaganje od 97,1 % vezano je uz stav da „Ne bi trebalo biti diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući spol, dob, narodnost, vjeru, političko i drugo mišljenje, pripadnost manjini, imovinsko stanje, invalidnost ili spolnu orijentaciju.“ te „Svatko bi trebao imati pravo na slobodu misli, izražavanja i vjere.“ s 96,9 %. Evidentno je da su principijelna pitanja općih ljudskih prava ono što je najmanje upitno. S druge strane, već spomenuo pitanje smrtne kazne s 61,8 % onih koji se slažu, ali i 20,7 % onih koji se ne slažu ukazuju na nešto veći stupanj kontroverze, posebno ako se uzme u obzir da je postotak u potonjoj kategoriji viši nego u nacionalnom uzorku s 18 %. Ukratko, može se zaključiti da su naši ispitanici iskazali iznimno visok nivo slaganja s deklariranim europskim vrijednostima te da su one među njima prisutne gotovo na razini univerzalnosti.⁶

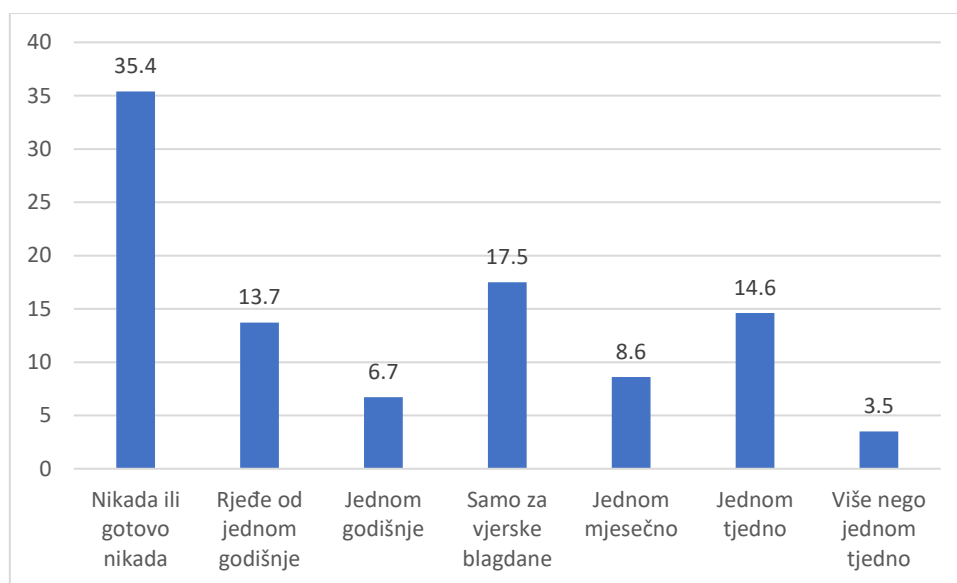
Slika 8. Slaganje s europskim vrijednostima

⁶ Zbog malog postotka neslaganja u svrhu preglednosti i razumljivosti podataka samo je prva tvrdnja koja je vezana uz smrtnu kaznu iskazana u ukupnom postotku. Preostale tvrdnje imaju zanemarive vrijednosti kod neslaganja. Osim toga, neke su tvrdnje u grafikonu iskazane u skraćenom obliku zbog preglednosti. To se odnosi na sljedeće tvrdnje: „Zakon bi se na sve trebao odnositi jednako i svatko bi trebao imati pravo na pošteno suđenje pred neovisnim sudom.“, „Ne bi trebalo biti diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući spol, dob, narodnost, vjeru, političko i drugo mišljenje, pripadnost manjini, imovinsko stanje, invalidnost ili spolnu orijentaciju.“ i „Svatko s dobro utemeljenim strahom od progona na temelju rase, vjere, narodnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkoj opciji trebao bi imati pravo na azil.“ Za ukupni sadržaja skale v. Eurobarometar (2020).

Pohađanje vjerskih obreda

Pohađanje vjerskih obreda standardizirana je i empirijski detaljno ovjerena mjera utemeljena na Europskom istraživanju vrednota (*European Values Survey*) koje se provodi u valovima razmaka od devet godina, a zadnji dostupni podaci su iz 2017. godine. Ono što je primjetno za hrvatski slučaj je da je takvo pohađanje u padu sa svakim novim valom, ali kod ispitanika u našem uzorku ono je niže od hrvatskog prosjeka za 2017.

Nešto manje od petine volontera u uzorku (18,1 %) pohađa vjerske obrede tjedno ili češće (hrvatski prosjek je 22,6 %) Jednom mjesečno na vjerske obrede odlazi 8,6 % ispitanika (što je manje od nacionalnog prosjeka s 12,4 %). Povremeno, odnosno samo za veće blagdane, vjerske obrede pohađa 17 % u usporedbi s 24,1 % s nacionalnim uzorkom. 20,4 % iskazuje da odlazi rijetko, što je gotovo na istoj razini kao nacionalno ispitivanje s 20,9 %. Konačno, najveća razlika nalazi se kod onih koji govore da nikad ne pohađaju vjerske obrede, što je najveća grupa s 35,4 % i gotovo dvostruko više od nacionalnog prosjeka koji je 19,6.

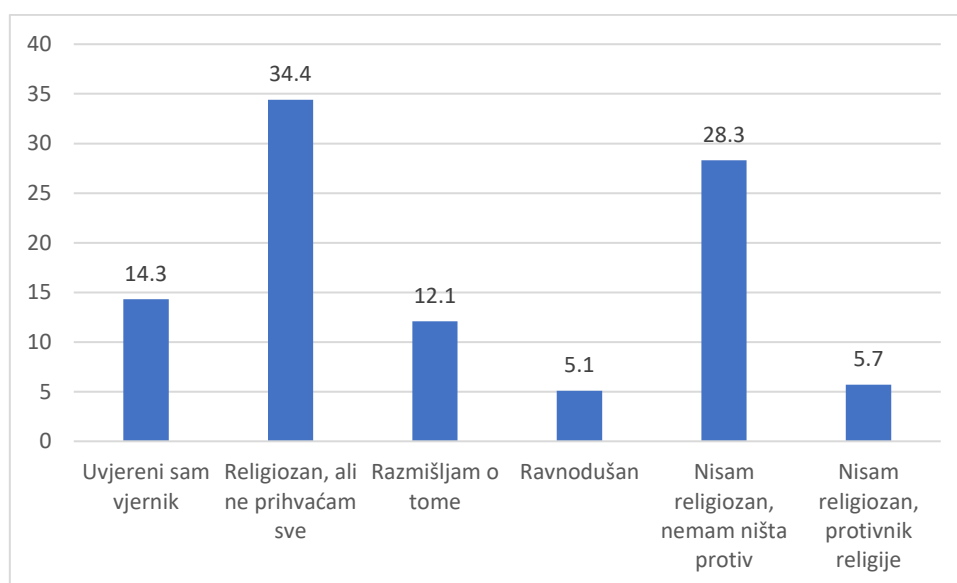
Slika 9. Pohađanje vjerskih obreda

Vidljivo je, dakle, da je volonterska populacija manje sklona odlasku na vjerske obrede od opće populacije, ali i mlade populacije generalno – istraživanje srednjoškolaca u većim jadranskim gradovima iz 2016. (Tonković, Krolo i Marčelić, 2020) pokazuje rezultate sličnije onima iz nacionalnog uzorka, nego kod uzorka ispitanika volontera.

Religijska samoidentifikacija

Religijska samoidentifikacija još je jedna mjera vezana uz Europsko istraživanje vrednota te često korišten instrument u istraživanjima. Ispitanike se pitalo da se odrede prema vlastitom stavu o religiji, od prihvaćanja svega što njihova vjera poučava do potpunog odbijanja religioznosti. Očekivano najveća skupina u istraživanju su oni koji vjeruju ali ne prihvaćaju sve što njihova vjera uči (odnosno umjereni vjernici), a druga najveća oni koji nisu religiozni, ali nemaju ništa protiv religije.

Generalno, u odnosu na nacionalni uzorak može se vidjeti znatno niža razina religioznosti od općeg nacionalnog uzorka te nešto niža u odnosu na uzorak jadranskih srednjoškolaca jer se 48,7 % naših ispitanika izjasnilo religioznima u većem ili manjem stupnju (u usporedbi s 78,9 % nacionalno i 64,3 % srednjoškolaca). S druge strane, postotak onih koji se deklariraju kao nereligiozni ili nisu sigurni znatno je viši, pri čemu trećinu svih ispitanika čine oni koji se otvoreno izražavaju kao nereligiozni (34 % u usporedbi s 18,1 % srednjoškolaca). Sumarno, može se utvrditi da je uzorak volontera manje religiozan u obje mjerene dimenzije religioznosti – pohađanju vjerskih obreda i religijskoj samoidentifikaciji.

Slika 10. Religijska samoidentifikacija

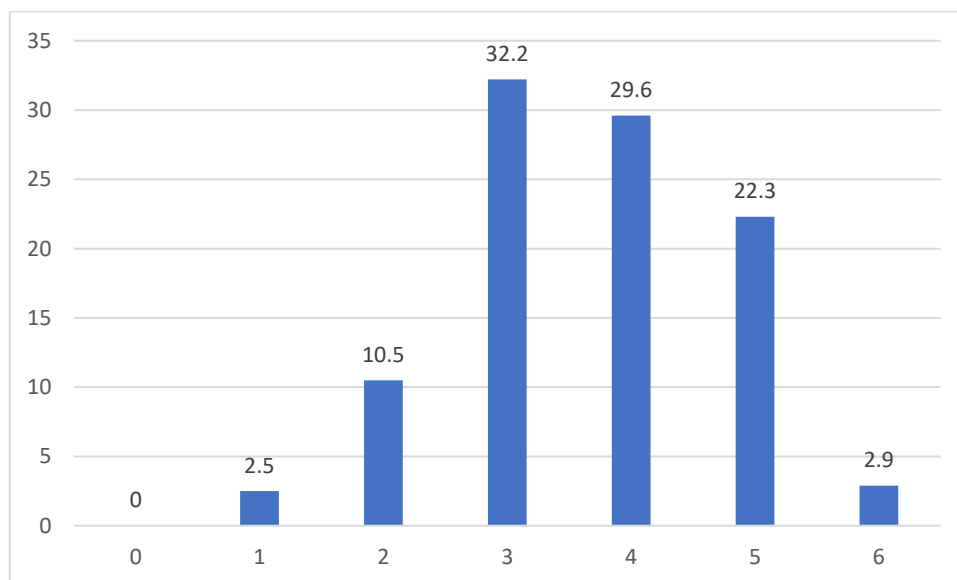
Materijalističke i postmaterijalističke vrijednosti

Ideja o postmaterijalizmu pojavljuje se u knjizi *The Silent Revolution* Ronalda Ingleharta (1977) i temelji se na pretpostavci da se zapadna društva, nakon relativno dugog perioda mira i

ekonomskog blagostanja po završetku Drugog svjetskog rata, polako okreće od prioritiziranja reda u društvu i naglaska na ekonomiji prema većoj orijentaciji na samoostvarenje i emancipaciju. S obzirom na emancipacijsku komponentu u podlozi argumenta pretpostavka je bila da će uzorak volontera iskazivati više prosječne vrijednosti u odnosu na ostatak populacije.

Skala postmaterijalizma je konstruirana na način da je ispitanicima dan izbor toga što bi trebali biti prioriteti u društvu tako da su im ponuđene dvije materijalistički i dvoje postmaterijalistički orijentirane opcije u odgovoru. Na taj je način iskazan raspon od 0 do 6 pri čemu je 0 potpuno materijalistička orijentacija, a 6 potpuno postmaterijalistička, dok je teorijski srednja vrijednost 3.

Kao što se može vidjeti iz podataka, volonteri u uzorku imaju naglašenije postmaterijalne vrijednosti, s prosjekom od 3,67, što je znatno više od srednjoškolske populacije koja je bila vrlo blizu teorijske sredine s 3,07. Pritom je zanimljivo da nitko od ispitanika nije bio apsolutno materijalistički orijentiran, dok je i broj onih s relativno izraženim materijalističkim vrijednostima minoran. Premda rezultat očekivano opada i prema drugom kraju distribucije, ipak vrijedi istaknuti da je četvrtina ispitanika snažno postmaterijalistički orijentirana s rezultatom od 5 ili 6. Ovaj nalaz jasno ukazuje da postoji i vrijednosna komponenta vezana uz volontiranje.

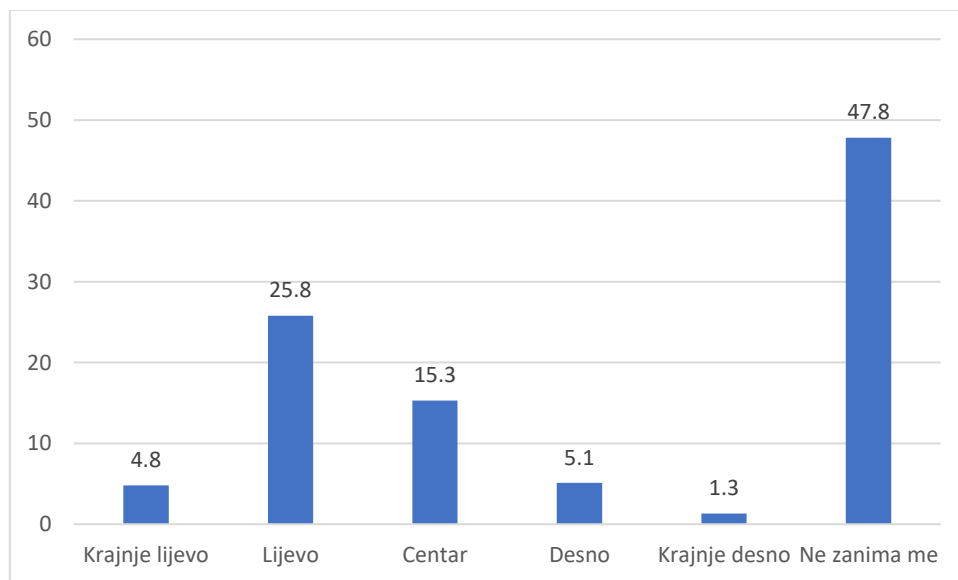

Slika 11. Rezultati na skali postmaterijalizma

Politička orijentacija

Temeljna odlika ovog prigodnog uzorka je ona koju dijele s mladom populacijom u drugim istraživanjima, a to je nezainteresiranost za politiku u klasičnom spektru podjele na ljevicu i desnicu. Tako se 47,8 %, odnosno gotovo polovica (što ujedno čini i daleko najveću podskupinu) deklarira tako da je politika ne zanima. Pritom treba naglasiti kako to ne znači da je mlada populacija apriorno apolitična, nego da se jednostavno ne identificira s parlamentarnim i klasičnim podjelama, nego je sklonija opredjeljivanju od teme do teme. Niz istraživanja mladih u Hrvatskoj (Bagić i Gvozdanović, 2015; Tonković, Krolo i Marčelić, 2020; Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021) pokazuje da mladi iskazuju jasne stavove oko različitih tema te da se mogu pratiti različiti trendovi promjene stavova, ali da su oni tematski i ne uključuju konzistentne stranačke i šire ideološke pozicije. To je ujedno i odraz fragmentiranosti suvremenog svijeta života mladih, gdje se oni dominantnije orijentiraju prema individualizaciji, što nije fenomen koji se očituje samo u politici, ali u njoj je osobito izražen.

Ipak, usporedba s jadranskom srednjoškolskom populacijom (Tonković, Krolo, Marčelić, 2020) pokazuje da su sudionici, oni koji su iskazali političku pripadnost, u našem uzorku orijentirani znatno više lijevo. Tako se 30,6% deklarira kao lijevo ili krajnje lijevo u odnosu na 6,4 % desno orijentiranih. To je snažan kontrast u odnosu na srednjoškolce koji su se u 20,0% slučajeva deklarirali desno, a samo 10,7 % lijevo.

Slika 12. Politička orijentacija (%)

Sumarno, može se reći da su mladi volonteri u usporedbi s hrvatskim prosjekom iskazali generalno razmjerno moderne i postmaterijalističke vrijednosti, s niskom razinom religioznosti, ali i iznimno visokim slaganjem s europskim vrijednostima te su znatnije od prosjeka orijentirani lijevo.

Građanski aktivizam

Skala građanskog aktivizma (Theocharis i van Deth, 2018) koristan je instrument u razumijevanju volontiranja jer uključuje dimenzije koje su vezane za širi spektar društvenog i političkog aktivizma. Iz Tablice 8 može se razabrati kako ispitanici mahom ne sudjeluju u aktivnostima koje su vezane za političko-stranačke aktere, odnosno da je svega 5,4 % ispitanika pomagalo u radu stranačkom kandidatu na izborima ili da je svega 6,4 % posjetilo skup neke stranke ili političke organizacije. S druge pak strane vidljivo je kako je doniranje za humanitarnu akciju uradilo 76 % ispitanika, dok ih je 55,4 % potpisalo peticiju. Riječ je o rezultatima koji su u skladu s drugim istraživanjima koja su provedena u proteklih nekoliko godina, a iz kojih se može zaključiti kako mladi građanski aktivizam vide prvenstveno kroz neformalne strukture i bez čvrste afilijacije prema profesionalnim organizacijama i političkim strankama. Zanimljivost ove skale predstavljaju i dimenzije koje se odnose na online aktivizam, to jest angažman koji uključuje aktivno korištenje internetskih društvenih mreža i platformi. Iz podataka je vidljivo da je 31,5 % ispitanika podijelilo poveznice na društvenim mrežama na neku političku temu, 23,2 % komentiralo politička i društvena pitanja na društvenim mrežama, a 25,8 % poticalo druge da djeluju u vezi s nekim političkim pitanjima. Razlike s obzirom na sociodemografske karakteristike nisu se pokazale statistički značajnima.

Tablica 8. Skala građanskog aktivizma

Građanski aktivizam	Da (%)	Ne (%)
Donirali za humanitarnu akciju	76,1	23,9
Volontirali za neku akciju u svojoj zajednici	66,9	33,1
Potpisali peticiju	55,4	44,6
Bojkotirali neke proizvode zbog političkih ili etičkih razloga	36,3	63,7
Postavili ili podijelili poveznice na društvenim mrežama (Facebook, Twitter) na neku političku temu ili članak kako bi ih drugi pročitali.	31,5	68,5
Poticali druge da djeluju u vezi s nekim političkim ili društvenim pitanjima koristeći se društvenim mrežama (Facebook, Twitter, You Tube)	25,8	74,2
Komentirali politička i društvena pitanja na društvenim mrežama (Facebook, Twitter, YouTube).	23,2	76,8
Kupili neke proizvode iz političkih ili etičkih razloga	23,9	76,1
Bili na demonstracijama	20,1	79,9
Kontaktirali političara ili državnog dužnosnika u vezi s nekim problemom ili temom	12,1	87,9
Sudjelovali u štrajku	8,9	91,1
Pomagali nekoj političkoj inicijativi građana ili radili za nju	6,7	93,3
Posjetili skup neke stranke ili političke organizacije	6,4	93,6
Pomagali stranačkom kandidatu na izborima ili radili za njega	5,4	94,6
Donirali financijska sredstva političkoj organizaciji ili kandidatu	2,2	97,8

Za skalu aktivizma, kao i za sve druge skale u ovom izvještaju provele su se faktorske analize kako bi se utvrdile latentne dimenzije mjernog instrumenta. Na temelju rezultata faktorske analize kreirani su aditivni indeksi koji predstavljaju zbroj vrijednosti tvrdnji grupiranih unutar jednog faktora. Faktorska analiza građanskog aktivizma pokazala je četiri dimenzije: aktivizam za političke aktere, aktivizam na društvenim mrežama, „klasični“ aktivizam te bojkotiranje proizvoda.

Skala autoritarnosti

Skala autoritarnosti je jedna od najčešće korištenih mjernih instrumenata u društvenim znanostima posebice kada je riječ o demokratskim i građanskim potencijalima u društvu. Naime, skala služi kao dobar pokazatelj koliko je društvo otvoreno ili zatvoreno prema specifičnim vrijednosnim okvirima, ili prema marginaliziranim i alternativnim društvenim grupama. Iako je skala prošla preinake od početka korištenja u 1940-im godinama, temeljna ideja je ostala nepromijenjena, odnosno služi kao dobar parametar procjenjivanja je li određeno društvo ili društvena skupina sklona autokratskim vrijednostima. Za svrhu ovog istraživanja koristila se modificirana Altemeyerova skala autoritarnosti (Altemeyer, 1996; Krolo, 2019) kako bi se ustanovile razlike s obzirom ne samo na intenzitet i stavove prema volontiranju, već kako bi se ustanovile i prosječne vrijednosti volontera u okviru ove skale, a sve s ciljem boljeg razumijevanja volontera i volonterske kulture.

Ispitanici su odgovarali na tvrdnje s rasponom od 1 = uopće se ne slažem do 5 = u potpunosti se slažem, što u konačnici znači kako manja prosječna vrijednost ili M znači i manje neslaganje s tvrdnjom, dok viša vrijednost podrazumijeva veće slaganje s tvrdnjom. Iz pregleda dobivenih rezultata, može se vidjeti kako ispitanici u ovom istraživanju u prosjeku ne pokazuju izražene autoritarne tendencije. Upravo suprotno, primjetno je kako je izraženiji liberalniji stav prema različitim progresivnim, emancipacijskim i socijalno osjetljivim temama i normama. Drugim riječima, ne slažu se s tvrdnjama da žene trebaju biti poslušne muževima ($M = 1,45$, $SD = 0,98$), odbijaju tvrdnju kako je zemlji potreban moćni vođa ($M = 1,90$, $SD = 1,26$) te smatraju da su ateisti jednako ispravni kao i oni koji pohađaju vjerske obrede ($M = 4,12$, $SD = 1,27$) kao i da su homoseksualci i lezbijke jednako moralni kao i sve druge osobe u društvu ($M = 4,52$, $SD = 0,95$).

Kada se provede faktorska analiza skale izdvajaju se dvije dominantne latentne dimenzije: skala konzervativizma i skala liberalizma. Skala konzervativizma sastoji se od ukupno osam tvrdnji, dok se skala liberalizma sastoji od četiri. S obzirom da ukupna najmanja vrijednost koja se može ostvariti na skali konzervativizma jest 8 (8×1), najviša vrijednost je 40 (8×5) iz toga se može vidjeti kako i kod zbirnih vrijednosti ($M = 13,56$, $SD = 6,34$) na ovom instrumentu ispitanici ne pokazuju izražene autoritarne tendencije koje se povezuju i s tradicionalističkim pogledom na život. S druge strane, na skali liberalizma može se ostvariti najniža indeksna vrijednost 4 (4×1), a najviša 20 (4×5). Pogled na Tablicu 9 ukazuje kako, za razliku od skale konzervativizma, ispitanici pokazuju u prosjeku izraženije vrijednosti prema liberalnim

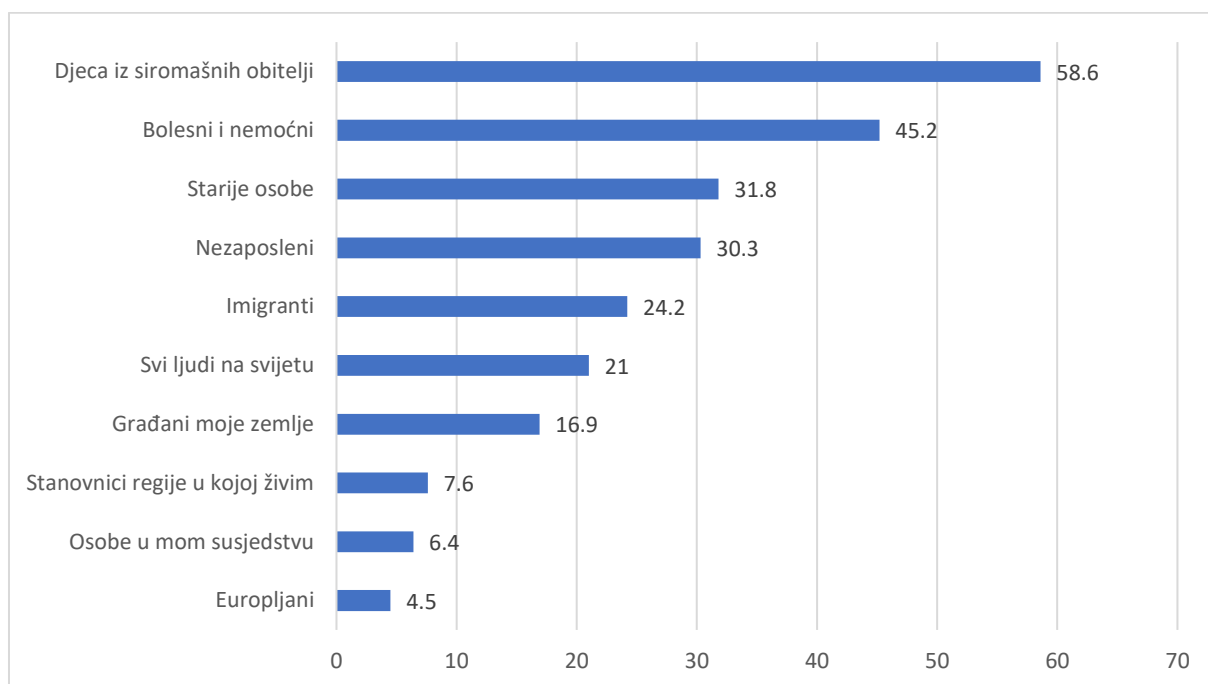
vrijednosnim orijentacijama ($M = 13,83$, $SD = 4,32$). Uzimajući u obzir specifičnost uzorka, odnosno same populacije volontera, možemo zaključiti kako je riječ o očekivanim rezultatima jer se volontiranje smatra dijelom tzv. postmaterijalističkih vrijednosti.

Tablica 9. Indeksi konzervativizma i liberalizma

	N	Min	Max	M	SD
Indeksi konzervativizma	180	8	40	13,56	6,34
Indeksi liberalizma	206	4	20	13,83	4,32

Zabrinutost za životne uvjete drugih

Volontiranje podrazumijeva solidarnost prema drugima jer su aktivnosti koje se povezuju uz volontiranje, kao što je već prije navedeno, usmjerene prema pomaganju drugima u zajednici, često marginaliziranim i isključenim društvenim skupinama. Iz tog razloga skala zabrinutosti za ljude oko sebe, koja sadrži stavove prema ljudima i grupama u okvirima neposredne ili „zamišljene“ identitetske zajednice (susjedi, stanovnici regije i građani moje zemlje) te stavove prema marginalnim društvenim skupinama (starije osobe, nezaposleni, imigranti i sl.) i građanima u nadnacionalnim i globalnim društvenim okvirima (Europljani, svi ljudi na svijetu). Ispitanicima je bila ponuđena skala s pet stupnjeva vrijednosti, od 1 „jako sam zabrinut“ do 5 „uopće nisam zabrinut“. Na Slici 13 prikazani su postotci koji se odnose na odgovore „jako sam zabrinut“. Vidljivo je kako su mladi volonteri u prosjeku najviše zabrinuti za društvene skupine koje su pogođene materijalnom deprivacijom, kao i općenito za ranjive skupine u društvu. Tako ih najviše brinu djeca iz siromašnih obitelji (58,6 % „jako sam zabrinut“), zatim bolesni i nemoćni (45,2 %) te starije osobe (31,8 %) i nezaposleni (30,3 %). Nisu pronađene statistički značajne vrijednosti s obzirom na sociodemografske varijable kao ni s obzirom na kulturni kapital roditelja.

Slika 13. Zabrinutost zbog životnih uvjeta različitih društvenih skupina

5. Vrijednosti i volontiranje

Povezanost vrijednosti i volontiranja ukazuje na višestrukost mogućih motivacija za bavljenje dobrovoljnim aktivnostima. Volontiranje kao princip može se pronaći kako u modernim svjetonazorskim orijentacijama oslonjenim na samoaktualizaciju i altruizam, ali i u tradicionalnim koje se orijentiraju na zajednicu.

Ranije predstavljeni rezultati pokazuju da u volonterskoj populaciji postoje neki vrijednosni elementi oko kojih postoji iznimno visoka razina slaganja, poput europskih vrijednosti u kojima je postignut iznimno visok prosječan rezultat (uz ipak identificiranu statistički značajnu povezanost s postmaterijalizmom: $r = ,142^*$). S druge strane, nailazimo i na razmjerno konzistentne opće vrijednosne pozicije, gdje se pokazuje da manje religiozni volonteri ujedno imaju i statistički značajno veću sklonost postmaterijalističkim stavovima i lijevoj političkoj orijentaciji.

Ovakav nalaz ukazuje na dobro postavljanje istraživačkog instrumenta koji je identificirao temeljne vrijednosne pozicije mladih volontera. To također pokazuje i da volonterska populacija nije homogena te pokazuje šire vrijednosne orijentacije u hrvatskom društvu, što je osobito bitno s obzirom na to da se radi o mladima.

Kad govorimo o pozitivnim iskustvima volontiranja, vrijednosne varijable ne pokazuju se statistički značajnim pa tako nije nađena značajna povezanost s političkom orijentacijom, vjerskim samoodređenjem i pohađanjem religijskih obreda te postmaterijalizmom. Jedina

statistički značajna povezanost nađena je kod slaganja s europskim vrijednostima, pri čemu je smjer pozitivan, odnosno oni koji iskazuju veći stupanj slaganja također navode i pozitivnije iskustvo.

Sličan je nalaz i kod frekvencije volontiranja (prosječan broj sati volontiranja mjesečno), jer nisu nađene značajne razlike niti na jednoj od navedenih varijabli, iako je zanimljivo za primijetiti da je volontiranje najintenzivnije na krajnjim dijelovima religijskog kontinuuma pa tako najviše volontiraju uvjereni vjernici i oni koji iskazuju protivljenje religiji.

Ipak, u kontekstu nalaza vezanih uz vrijednost jedna se činjenica ističe kao značajna – oni ispitanici koji iskazuju najizraženije stavove na faktoru konzervativizma statistički će češće volontirati u smislu broja sati koji ulažu u dobrovoljne aktivnosti, iako nema značajne razlike u zadovoljstvu volontiranjem u odnosu na one koji su manje konzervativni.

Tablica 10. Odnos vrijednosti i odabranih pokazatelja volontiranja

Korelacijska matrica vrijednosti i pokazatelja volontiranja	Pozitivno iskustvo volontiranja	Frekvencija volontiranja
Konzervativne vrijednosti	,218**	,077
Liberalne vrijednosti	,007	,022
Postmaterijalizam	-,011	-,034
Vrijednosti EU	,175**	,002

Konačno, i varijable koje se odnose na spremnost na volontiranje u budućnosti, u rasponu od sljedećeg mjeseca do sljedeće tri godine, nisu pokazale značajnu povezanost s bilo kojom vrijednosnom pozicijom.

Sumarno, može se reći da je volonterska populacija dobar reprezent vrijednosnih pozicija, ali i da one malo doprinose objašnjavanju konteksta volontiranja s malim brojem relevantnih varijabli. Vrijednosne pozicije imaju, dakle, više kontekstualnu nego eksplanatornu vrijednost te se uvjerljivije argumente za predviđanje sklonosti volontiranju može naći u ostalim dijelovima ovog istraživanja, poput sociokulturnih, ekonomskih i demografskih.

U konačnici zanimljivo je vidjeti i kakvi su suodnosi indeksnih vrijednosti građanskog aktivizma, konzervativnih i liberalnih vrijednosti te zabrinutosti za život drugih ljudi. Prema Tablici 11, jasno je kako ispitanici koji iskazuju nešto više prosječne vrijednosti na skali konzervativnih vrijednosti ujedno i manje sudjeluju u različitim oblicima građanskih aktivnosti, s posebnim naglaskom na tzv. „klasični“ aktivizam ($r = -,228$) te bojkotiranje proizvoda ($r = -,252$). Liberalne vrijednosti su pak povezane s većim sudjelovanjem i u aktivizmu preko društvenih mreža ($r = ,238$) kao i u klasičnom aktivizmu ($r = ,229$) i bojkotiranju proizvoda ($r = ,318$). Ovi nalazi

potvrđuju prethodna istraživanja koja volonterstvo smatraju širim skupom postmaterijalističkih vrijednosti pri čemu orijentacija pojedinca nije više samo na egzistenciji i sigurnosti, već na aktivnijem odnosu prema zajednici i ulaganju u sebe (Ingelhart, 1977).

Tablica 11. Odnos građanskog aktivizma, konzervativnih i liberalnih vrijednosti

Korelacijska matrica građanskog aktivizma i odabranih dimenzija skale autoritarnosti	Konzervativne vrijednosti	Liberalne vrijednosti
Politički aktivizam	-,120	,088
Aktivizam preko društvenih mreža	-,127	,238**
"Klasični" aktivizam	-,228**	,229**
Bojkotiranje proizvoda	-,252**	,318**

6. Zaključak

Prema rezultatima istraživanja koje je provedeno na prigodnom uzorku 314 mladih volontera iz cijele Hrvatske, ispitanici su većinom aktivni volonteri koji redovito sudjeluju u različitim volonterskim programima i aktivnostima. Pritom gotovo podjednak udio ispitanika volontira nekoliko puta godišnje (42,4 %) kao i mjesečno ili češće (42 %). Nadalje, može se zaključiti da mladi volonteri češće sudjeluju u formalnim volonterskim aktivnostima u organizaciji udruga i ustanova (68,8 %), a nešto rjeđe u neformalnim volonterskim aktivnostima (49 %). Pritom nešto više od petine sudionika istraživanja volontira pri Hrvatskom Crvenom križu. Kada je riječ o vrstama volonterskih aktivnosti, mladi su najviše orijentirani na pomaganje mladima (62,7 %) i djeci (49,7 %), kao i aktivnostima koje uključuju formalno i neformalno obrazovanje (29,9 %) ili zaštitu okoliša (29,3 %). Mladi razmjerno često sudjeluju i u aktivnostima koje su namijenjene pomaganju marginaliziranim i ranjivim skupinama, uključujući starije osobe (25,2 %) i osobe s invaliditetom i teškoćama u razvoju (20,7 %). Važno je primijetiti da su ispitanici u visokom postotku zadovoljni svojim posljednjim volonterskim iskustvom te s visokom sigurnošću procjenjuju da će i u budućnosti nastaviti volontirati. Ono što ih najviše motivira u volontiranju je želja za stjecanjem novih iskustava i perspektiva kroz pomaganje drugima, dok je na drugom mjestu potreba za bijegom od vlastitih problema i negativnih emocija, kao i želja za osobnim razvojem. S druge strane, ono što ih sprječava u češćem volontiranju primarno se odnosi na nedostatak slobodnog vremena, a u određenoj mjeri i nedostatak odgovarajućih volonterskih programa u njihovoj okolini.

U kontekstu povezanosti vrijednosti i volontiranja rezultati pokazuju nisku razinu značajnosti te nema statistički značajno povezanih varijabli s trajanjem volontiranja te iskazivanjem želje za volontiranjem u budućnosti. Jedine značajno povezane varijable vezane su uz zadovoljstvo volontiranjem, gdje se pokazuje da su ispitanici s konzervativnijim stavovima zadovoljniji volonterskim iskustvom, baš kao i oni koji imaju viši rezultat na slaganju s europskim vrednotama (premda treba konstatirati i da je to slaganje u cijelom uzorku iznimno visoko).

Motivi i razlozi za volontiranjem mogu se objasniti kroz više različitih dimenzija, uključujući one koje objašnjavaju spremnost za volontiranje pojedinca kroz intergeneracijske socijalizacijske procese u društvu. Pitanje kulturnog kapitala kao i prijenosa istog s generacije na generaciju potencijalno ukazuje na razlike između onih koji volontiraju i ne volontiraju na osnovu klasnih distinkcija i razlika. Također, građanski aktivizam, iako ne uključuje isključivo volonterske aktivnosti već i djelovanja koja su usmjerena prema informiranju javnosti o određenom problemu ili bojkotiranju određenih proizvoda i usluga, može poslužiti kao potentan alat u razumijevanju šire strukture pojedinaca koji se odlučuju na volontiranje. Pridodamo li k tome vrijednosne sudove iz kojih se mogu iščitati razlike s obzirom na sklonost autoritarnom ili demokratskom društvenom poretku, dobije se jasnija slika sociokulturnih karakteristika volontera kao i spremnosti na volontiranje. Uvid u odnos volontiranja s ovim društvenim i kulturnim dimenzijama može doprinijeti razvoju konkretnijih i preciznijih politika usmjerenih k jačanju kulture volontiranja u društvu.

Iz prikazanih podataka vidljivo je kako su građanskom aktivizmu te općenito participaciji u javnim aktivnostima skloniji mladi koji pokazuju izraženije liberalne vrijednosti. S druge strane, osobe sklone konzervativnim vrijednosnim orijentacijama u prosjeku su manje zainteresirane, ali iskazuju veće zadovoljstvo ishodima volontiranja iz čega se može zaključiti da se radi o aktivnostima koje su kompatibilne njihovim interesima. Također, iz podataka je primjetno kako je viši kulturni kapital roditelja, operacionaliziran u obliku stupnja obrazovanja, povezan s učestalijim aktivističkim aktivnostima ispitanika. Na osnovu ovih podataka može se zaključiti kako je nužno razmotriti programe i politike koji će približiti važnost volontiranja u zajednici pojedincima i grupama koji dolaze iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa i, posljedično, s nižim razinama kulturnog kapitala.

7. Popis literature

- Altemeyer, B. (1996). *The Authoritarian Specter*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Bagić, D. i Gvozdanović, A. (2015). *Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
- Baketa, N, Bovan K. i Matić Bojić, J. (2021). *Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
- Bourdieu, P. (2011 [1979]). *Distinkcija. Društvena kritika suđenja*. Zagreb: Antibarbarus.
- Bourdieu, P. (1983). „Ökonomisches kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital. U: *Soziale Ungleichheiten (Sozialen Welt, Sonderheft 2)*“. Göttingen: Verlag Otto Schwartz, str. 183–198.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., Meine, P. (1998). „Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach“. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516-1530.
- Držani zavod za statistiku (2022). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>
- Eurobarometer (2020) *Values and identities of EU citizens – Report*. Bruxelles: European Commission.
- Grönlund, H., Holmes, K. Kang, C. Cnaan, R.A., Handy, F., Brudney, J.L., Haski-Leventhal, D., Hustinx, L., Kassam, M., Meijs, L.C.P.M., Pessi, A.B., Ranade, B., Smith, K. A., Yamauchi, N. i Zrinščak, S. (2011). „Cultural Values and Volunteering: A Cross-cultural Comparison of Students' Motivation to Volunteer in 13 Countries“. *Journal of Academic Ethics*, 9 (2); 87-106
- Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution*. Princeton: Princeton University Press.
- Krolo, K. (2019). *(Hajdučkom) suradnjom i volonterstvom do društvenog razvoja*. Split: Naš Hajduk.
- Pološki Vokić, N., Marić, I. i Horvat, G. (2013). „Motivacija za volontiranje – jesu li motivi za volontiranje povezani sa spolom, ličnosti i područjem studiranja?“. *Revija za socijalnu politiku*, 20 (3): 225-252.
- Theocharis, Y., van Deth, J.W. (2018). „The continuous expansion of citizen participation: a new taxonomy“. *European Political Science Review*, 10 (1), 139–163.
- Tonković, Ž., Krolo, K., Marčelić, S. (2020). *Klasika, punk, cajke. Kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Hrvatska sveučilišna naklada.